

Sagan om folkhemmet

Varje finländare som i något skede av sitt liv har bott i Sverige vet att vårt grannland verkligen är som ett syskon – så lika men i vissa avseenden ändå så olika. Heikki Talvitie, Finlands avgående ambassadör i Stockholm, har i anslutning till detta framhåvt att nästan alla svenska beteendemönster och sociala koder som irriterar oss är delförklaringar till varför Sverige förmått undvika krig i hela 188 år.

Diplomaten har ett vaket öga. Det handlar inte enbart om kompromissvilja och självbehärskning. Det handlar även om en inbyggd motvilja mot risktagning, som har utmynnat i att det svenska samhället numera är fullt med sociala luftkuddar, som aktiveras vid minsta lilla stöt. Varje strategiskt beslut skall – som det heter – förankras i ledet. Och detta om något kräver tålmod och sinne för social manipulation.

Den långa freden har förstås varit en välsignelse för det svenska folket, som i dag lever i ett av världens mest balanserade och generösa välfärdssamhällen. Inför höstens riksdagsval beklagade en del debattörer att Sveriges ekonomiska tillväxt redan länge har varit långsammare än i en del andra västliga länder. Sådana inlägg förutsätter att man aktivt glömmer att den avmattade tillväxten har varit det pris som svenskarna velat betala för att få ett samhälle med starka sociala skyddsnät och omfattande inkomstöverföringar.

Poängen är att man varken kan installera eller nedmontera välfärdssamhället över en natt. Resultaten av en social investering syns först flera decennier senare. Ibland är konsekvenser så invävda i övriga samhällsförändringar att man inte ens kan urskilja dem. En sak är dock säker: Utan dessa investeringar skulle Sverige vara ett betydligt kärvare samhälle med en öppen klasskultur och kroniska sociala motsättningar.

Det är inte alls fråga om att Sverige skulle vara ett klasslöst samhälle, långtifrån. Faktum är ju att det finns betydligt större privata kapitalkoncentrationer i Sverige än i Finland, vilket innebär att den svenska över- och övre medelklassens levnadsstandard och livsstil är betydligt mer extravagant än vad fallet är i motsvarande sociala skikt i Finland.

Svenskarna är emellertid enastående skickliga på att kamouflera sitt klassamhälle, ja till den grad att de ibland uppriktigt tror på sagan om ett svenskt folkhem. Duandet är uttryckligen en del av denna mentala konstruktion och detsamma kunde man säga om många andra finesser i den svenska umgängeskulturen. Hyckleri tycker kanske en del, men visst är detta rollspel i jämlikhet ett genialiskt sätt att sänka sociala trösklar och höja vi-andan.

Förövrigt har till och med svenskarna själva börjat medge att husfriden i folkhemmet kan må bra av hyckleri i lämpliga portioner. I förra söndagens *Svenska Dagbladet* (22.9) skriver statsvetaren Daniel Naurin att svenskarna egentligen borde vara glada över att deras politiker döljer sina främlingsfientliga åskådningar. Tvättar man sina preferenser tillräcklig länge börjar man till slut tro ”på det man först bara låtsades tro på”.

Samma knep är bruk i den svenska utrikespolitiska retoriken. Säger man tillräckligt ofta att Sverige är neutralt och alliansfritt så är det kanske möjligt att glömma att Sverige är fullvärdig medlem i EU. Och att man förstås inte kan förhålla sig neutralt och alliansfritt till kriser som drabbar andra delar av unionen.